

VÅBEN OG VÅBENTEKNIK

Blankvåben

Civile og militære håndvåben, som er beregnet til hug, stik og kast og som er fremstillet af jern kaldes blankvåben. Blankvåben er først og fremmest personlige våben, som har været beregnet til selvforsvar eller duel.

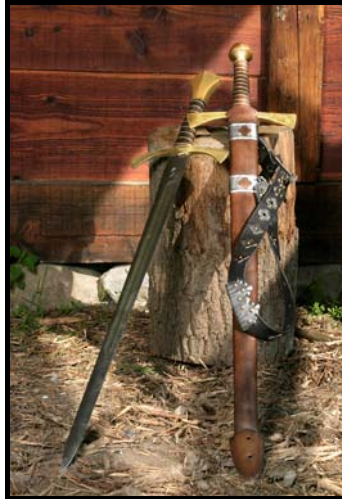
Udviklingen af disse våben tog sin begyndelse i jernalderen, hvor kniv, økse, sværd og spyd var almindelige.

Kniven eller dolken var et uundværligt redskab i hverdagen, men også anvendeligt som våben til nødværge. Langsomt udviklede kniven sig fra redskab til våben. Den blev større og længere og udviklingen til det enæggede sværd. Helt hvornår det fandt sted ved vi ikke, men i vikingetiden var det enæggede sværd blevet afløst af tveæggede sværd. Det var godt nok vanskeligt at fremstille, men det var nu klart et militært våben. Sværdet udvikledes hele middelalderen igennem og mistede sin militære betydning i renæssancen, hvor sværdet afløstes af andre slag og stikvåben.

Øksen som oprindeligt var et redskab og nødværgevåben udvikledes i vikingetiden til et perfekt kampvåben. Efter vikingetiden udvikledes øksen til henholdsvis rytter- og fodfolksvåben, som kun brugtes militært. Den oprindelige økse var dog stadig almindelig og et uundværligt redskab.

Ryttersværdet blev tungere og kraftigere i løbet af middelalderen. For at skabe balance i det tunge våben blev grebet længere og forsynet med en tung sværdknap, druen, som kunne skabe balance omkring parerbøjlen. Fodfolkssværdet beholdt sit udseende og også sin længde. Det skyldtes i høj grad at et nyt våben blev almindeligt for fodfolket, nemlig hellebarden, som er en kombination af spyd og økse.

Spyddet udvikledes til lanse, som blev overtaget af fodfolket og videreudviklet til piken, en lang lanse med panserbrydende spids, som skulle stoppe rustningsklædte riddere. Til nærkamp var fodfolket udstyret med et våben, der kunne benyttes i håndgemæng.

Efterhånden udvikledes sværdet til kården og efterhånden som ildvåben blev almindelige mistede sværdet og de øvrige blankvåben deres betydning, dog blev sablen brugt helt frem i 1800-tallet, som ryttervåben. Besiddelse af blankvåben kræver særlig tilladelse fra politiet.

Morgenstjernen

Morgenstjernen var et køllelignende våben med indslåede jernpigge i køllehovedet. Morgenstjernen blev i middelalderen anvendt som bonde- og landsknægtvåben og i 1600 til 1700-tallets slutning fungerede det som byvægtervåben.

Buen

Buen er et jagt- og krigsvåben. Bue og pil optræder første gang omkring istidens slutning og er jægerens vigtigste våben resten af oldtiden. I middelalderen udvikles buen i England til den såkaldte langbue, et frygtet våben i hele Europa. Brugen af langbuen krævede årelang uddannelse og træning. Under 100-årskrigen i 1400-tallet forliste et skib med engelske langbueskytter undervejs til Frankrig, og deres skeletter viser, at de alle havde skæv ryg - fordi de fra barnsben havde øvet sig på at spænde den stramme langbue.

Arnbrøsten (*arcuballista*)

Arnbrøsten er et håndskydevåben, som består af en kraftig bue af træ, laminat eller stål, som er fastgjort til en kolbe af træ. Buen spændes mekanisk med en trækkrog eller ved en særlig spændmekanisme. Buestrengen fastholdes i spændt position af en lås som er forbundet med en aftrækker. Ved påvirkning af aftrækkeren affyres armbrøstboltene, en kraftig og kort pil. Pilen udsendes med så stor kraft at den kan gennembryde både ringbrynje og rustning.

Våbnet har været anvendt i Europa fra ca. 375 og blev almindelig kendt i Danmark fra o. 1200.

Oprindeligt anvendtes den kun til krigsbrug, men blev senere anvendt som jagtvåben.

Arnbrøsten har flere fordele i forhold til langbuen. Når den er spændt er den skudklar, og de mekaniske spændanordninger gjorde det muligt at anvende buer med stor styrke, der udsendte bolte med en energi, som var ti gange så stor som den en bue ydede.

Arnbrøsten blev betragtet som et så frygteligt våben, at pave Innocens 2. på 2. Laterankoncil i 1139 bandlyste armbrøst sammen med langbuen. Samtidigt blev det præciseret, at våbnet ikke måtte bruges mod andre kristne, men gerne mod de vantro. En af grundene til at våbnet ikke måtte bruges har været, at det var så effektivt mod de ædle rustningsklædte riddere, men brugt af uædle, så det var ikke en ridderlig måde at føre krig på, specielt ikke blandt kristne. De adelige hadede simpelthen bue- og armbrøstskytter, så når de blev fanget, kunne man hugge fingrene af dem, så de ikke kunne skyde mere. Pavens forbud blev dog ikke effektivt håndhævet.

Arnbrøsten mistede sin betydning som krigsvåben ved ildvåbnenes fremkomst i 1500-tallet, men benyttedes som jagtvåben helt frem i 1700-tallet.

Ifølge dansk våbenlov er besiddelse af armbørst forbudt uden særlig tilladelse. I dag kan man se armbørstskytter, der praktiserer den gamle kunst på Middelaldercentret Nykøbing.

Bliden (*biblia, biffa, lapidisca, machina, machinella, machinetum, manga, manganellus, manganum, mango, petraria, tormentum, trabucium, tripantum* o. fl.)

Bliden er en belejringsmaskine beregnet til at slynge store sten og andre projektiler ind over by- og borgmure eller mod skibe. Den bruges både i land- og søkampe. Bliden var hovedskytset i middelalderens artilleri og anvendtes i det meste af Europa. I sin enkleste form består bliden af et stativ eller en galge af svære stolper på et solidt underlag. Foroven er disse forbundet med en vandret akse, hvorom den lange vægtstang drejer sig. Stangens korte ende, ca. 1/6 af total længden, bærer kontravægten. De øvrige 5/6 aftager i tykkelse mod den yderste ende, hvorpå en dobbeltkrog sidder. I den lukkede krog er slyngposens ene løkke fastgjort, mens den anden løkke sidder på den åbne krog, således at den under kastet let glider af, hvorved slyngposen åbner sig, og projektilet farer ud. Bliderne har været kendt langt tilbage i tiden, men helt hvornår den første er konstrueret vides ikke. Omkring 1200 kommer de kraftige blider frem med kontravægt i form af kasser med sand eller sten. Disse typer opstår i Vesteuropa og spredes over det øvrige Europa, og når endog til araberne og kineserne. Lidt senere kommer de mere komplicerede typer med løs eller fast kasse. De meget store og komplicerede blider udskød projektiler på ca. 250 kg eller mere, og skudvidden angives til ca. 400 - 500 m, hvilket nok må betragtes som en overdrivelse. I praksis har man næppe skudt længere end 100 - 200 m med dem. Til transporten krævedes i 1300-tallet til Aachens store blide 14 vogne med 61 heste og til Basels 24 vogne og 144 heste. Kontravægten vejede ca. 15 tons. Selvom kilderne angiver projektilernes vægt til ca. 1 ton og derover, har disse dog gennemsnitligt næppe vejede mere end ca. 50 - 75 kg.

Fra Tyskland må bliden være kommet til Danmark i løbet af 1100-tallet. Saxo beretter at Erik Emune ved belejringen af Haraldsborg ved Roskilde i 1134 brugte blide. Det var dog udenlandske håndværkere der byggede bliden; vi var endnu for ukyndige i den højere krigskunst. I gennem hele middelalderen omtales brugen af bliden adskillige gange. Ved kanonens opfindelse mister bliden efterhånden sin betydning og sidste gang bliden omtales i danske kilder er i 1534/36.